

АГУЛЬНЫ АДЗЕЛ.

Праблемы культурнай рэвалюцыі.

(Даклад тав. Кнорына на агульным сходзе працаўнікоў асьветы г. Менску 1-га лютага 1928 году).

Тэма, што стаіць перада мною, зьяўляецца надзвычайна шырокай і наўрад ці можна яе вычарпаць у межах аднаго дакладу. Але я думаю, што гэта і не ўваходзіць у маю сёньнешнюю задачу. Я лічу, што мэтазгодней будзе, на агульнай канве нашых дасягненьняў за мінулы пэрыяд, паставіць перад вамі ўсімі рад важнейшых актуальных задач у галіне арганізацыі культурнай рэвалюцыі ў нашай краіне. Наша рэвалюцыя на першым сваім этапе была сілай разбураючай, накіраванай супроць наскрозь прагніўшага буржуазна-феўдальнага ладу. Цяпер рэвалюцыя разьвінаецца, як будаўніцтва сацыялізму. Задача будаўніцтва сацыялізму—узьняць нашу прамысловасьць, сельскую гаспадарку і ўсю нашу краіну на больш высокую ступень разьвіцьця вытворчых сіл і арганізацыі народнае гаспадаркі. Наша партыя працуе ўнутры краіны зараз, як новы архітэктар, як новы будаўнік, задачай якога зьяўляецца пабудова новага сацыялістычнага грамадзтва.

За рад гадоў, што засталіся ўжо зараз за нашай сьпіною, мы дасяглі буйнейшых посьпехаў у справе арганізацыі вытворчых сіл нашай адсталай краіны. У нашу краіну з кожным днём усё глыбей і глыбей прасякае новая тэхніка, новая цывілізацыя, новая культура. Рад нашых прадпрыемстваў пераабсталяваюцца на алонім слове тэхнікі. Асінбуд, да будаўніцтва якога мы прыступілі летась і які зараз ужо знаходзіцца на моцных нагах, будзе да канца 30 году зьяўляцца першым, найбольш гучным словам у галіне тэхнікі і рэканструкцыі нашае БССР. Пабудова ляснога камбінату і некалькіх іншых новых прамысловых прадпрыемстваў перааробляе нашу адсталую прамысловасьць на асновах, пры якіх мы зможам канкураваць з падобнымі прадпрыемствамі іншых раёнаў Савецкага Саюзу, а таксама і за межамі СССР. У апошні час мы прыступілі да праэктаваньня першай у Савецкім Саюзе фабрыкі штучнага валакна, што адкрывае шырокія пэрспэктывы для далейшага разьвіцьця гэтае справы ў Беларусі. У галіне сельскае-гаспадаркі мы дасяглі значнага ўкараненьня тэхнічных культур, хоць яшчэ і на параўнаўча нізкай базе; аднак, гэта ўкараненьне тэхнічных

культур павінна павесці да агульнага падвышэння ўзроўню нашае сельскае гаспадаркі.

Што мы бачым за гэты-ж перыяд у капіталістычных краінах? Капіталістычныя краіны ў галіне арганізацыі і тэхнікі народнае гаспадаркі за гэтыя апошнія гады дасяглі буйных поспехаў. Разьвіваецца цэлы рад новых галін прамысловасці; ідзе далейшая рацыяналізацыя буйной прамысловасці. Разам з тым, буйная прамысловасць пераарганізоўваецца нанова: ідзе мацнейшая канцэнтрацыя трэстаў. Узмацняюцца і міжнародныя сувязі паасобных трэстаў; праходзіць збліжэнне прамыслоўцаў розных капіталістычных дзяржаў; кучкі прадпрыемцаў усё больш і больш становяцца кіраўнікамі капіталістычных дзяржаў.

Гэтыя буйныя дасягненні ў галіне прамысловасці, тэхнікі і арганізацыі народнае гаспадаркі дазволілі капіталістычным дзяржавам дасягнуць значных поспехаў у галіне эканамічнай стабілізацыі апошніх. Аднак, гэта стабілізацыя зьяўляецца вельмі і вельмі адноснай, яна ўжо зараз падточваецца растучай хваляй рабочага руху, усё больш і больш нарастаючай новай рэвалюцыйнай хваляй.

Мы—першая сацыялістычная краіна. Наша гаспадарчая сыстэма зьяўляецца прадстаўнічай будучага, у той час, як сыстэма капіталістычная ўяўляе эпоху мінулага, эпоху, якая адыходзіць у магілу. Між гэтымі дзьвюма сыстэмамі ідзе і будзе ісьці і ў далейшым сьмяртэльная барацьба. Хто пераможа ў гэтай барацьбе? Мы не сумняваемся, што пераможа сацыялізм, новы лад, які ідзе на зьмену старому,—капіталізму. Але гэта перамога залежыць ад нашай энэргіі, ад нашых сіл, ад сіл міжнароднага пралетарыяту, які зараз узьнімаецца. У гэтай барацьбе ня можа быць ніякіх сантымэнтальнасьцяў, ніякага патураньня. Барацьба ідзе не на жыцьцё, а на сьмерць. І для таго, каб наша перамога на фронце эканамічным, на фронце нашага культурнага разьвіцьця, на фронце ўзьняцьця тэхнікі і новай цывілізацыі была забяспечана поўнасьцю за імі, нам неабходна накіраваць усю сваю ўвагу на справу тэхнічнага абсталяваньня і пераабсталяваньня нашае краіны, на справу рэарганізацыі на вышэйшых тэхнічных асновах нашае народнае гаспадаркі.

Барацьба з міжнародным капіталам ёсьць бязьлітасная канкурэнтная барацьба, у якой нас ніхто не памілае, калі мы самі ня справімся з тымі буйнейшымі задачамі, якія стаяць перад намі.

У нашых руках ёсьць вялізарная магчымасьць, якой ня маюць капіталістычныя дзяржавы, гэта магчымасьць узьняцьця шырачэйшых працоўных мас, выкарыстаньне іх актыўнасьці для эканамічнай і культурнай перабудовы краіны. Гэта забяспечыць нам у працягу кароткага тэрміну такі поспех у галіне арганізацыі народнае гаспадаркі, у галіне ўзьняцьця тэхнікі, культуры і цывілізацыі ў нашай краіне, які немагчымы ні ў якой буржуазнай дзяржаве. Нам трэба толькі лепш арганізоўвацца, як мы арганізоўваліся да гэтага часу. Якія-ж шляхі гэтай нашай новай, сацыялістычнай арганізацыі?

Гэтыя шляхі вызначаны Ўладзімерам Ільлічом. У дачыненні вёскі гэта перш за ўсё—шлях пагалоўнага каапэравання сялянскіх гаспадарак, што пры знішчэнні паноў і капіталістаў, пры існаванні дыктатуры пралетарыяту, раўназначна росту сацыялізму ў нашай краіне. Мы з гэтага боку робім толькі першыя посьпехі. Гэтыя посьпехі, аднак настолькі значныя, што XV-ты зьезд УсеКП(б) мог паставіць задачай—у працягу бліжэйшых год дасягнуць пагалоўнага каапэравання ўсёй вясковай беднаты і большасці сярэдняцтва, г. зн.—пераважнай большасці вёскі Уладзімер Ільліч так казаў аб задачы пагалоўнага каапэравання сялянства: „Для гэтага нам не хапае аднаго—не хапае культуры, не хапае пісьменнасці, не хапае элементарнейшых звычак, якія неабходны для гэтага пераходу“. Трэба, каб сяляне зразумелі выгаднасць каапэрацыйнага шляху развіцця. Трэба, каб селянін быў пісьменным, умеў карыстацца брашуркаю і кнігаю, рэгулярна чытаў-бы газэты. І таму Ўладзімер Ільліч павінен быў сказаць, што адзінай перашкодай для пагалоўнага каапэравання сялянства зьяўляецца наша культурная адсталасць. Таму-та Ўладзімер Ільліч задачу культурнай рэвалюцыі ў нашай краіне паставіў перш за ўсё ў зьвязку з задачай пагалоўнага каапэравання сялянства. Іменна ў гэтай сувязі Ўладзімер Ільліч казаў, што „для вырашэння гэтай задачы, для поўнага і канчатковага вырашэння неабходна цэлая культурная рэвалюцыя, якая ня можа быць зроблена ў працягу аднаго-двох гадоў, для якой патрэбна цэлая эпоха, якая ў лепшым выпадку намі можа быць зроблена ў працягу аднаго-двох дзесяцігодзьдзяў“. А рабочая кляса нашай краіны? Яна ў сваёй асноўнай масе зьяўляецца яшчэ параўнаўча маладой. Наш пралетарыят зьяўляецца такім толькі ў першым і лепшым выпадку—у другім пакаленьні. У нашых умовах, калі перад намі стаіць задача ўсямернага фарсавання і рацыяналізацыі нашае прамысловасці, задача новага індустрыяльнага будаўніцтва, мы павінны сказаць, што і ў дачыненні да нашага пралетарыяту, учарайшага селяніна, сына і ўнука селяніна, таксама неабходна цэлая культурная рэвалюцыя. Неабходна, каб наш пралетарыят усёю сваёю масаю, а ня толькі ў сваёй перадавой частцы, утвельнічаў, быў актыўным будаўніком новага сацыялістычнага грамадства. І я павінен сказаць гэта ў адносінах да ўсёй шырачайшай масы нашае краіны—краіны адсталай, малакультурнай да рэвалюцыі, краіны прызначанай у працягу дзесяцігодзьдзяў. Нам неабходна цэлая культурная рэвалюцыя для таго, каб падняць нашу краіну з яе адсталасці, з яе паўдзікасці, з яе азіятычн-ны да такой вышыні, якая неабходна для пабудовы поўнае сацыялістычнае грамады ў нашай краіне. Гэта задача зараз стаіць перад намі, як актуальная штодзённая задача. Але тут, таварышы, хто з вас, можа, мне задасць запытаньне: калі справа стаіць так, што адна з важнейшых задач, якая стаіць перад намі зараз—задача культурнага ўздыму мас, цэлая культурная рэвалюцыя,—калі мы сацыялістычнае грамадства ў нашай краіне бяз узняцця культурнага ўзроўню самых шырокіх мас нашае краіны не пабудуем, дык ці ня маюць

рацыі тыя скэптыкі, якія напярэдадні Кастрычнікавае рэвалюцыі гаварылі, што Расея, моў, не дасягла такой вышыні разьвіцьця вытворчых сіл, такога разьвіцьця культуры, пры якім магчым сацыялізм? Ці ня меў рацыі Кауцкі і падобныя яму, якія казалі, што ва ўмовах пасьялаваеннага разбурэньня нельга будаваць сацыялізм, што трэба, моў, даць магчымасьць вытворчым сілам аднавіцца ў рамках буржуазнага грамадства і потым, пасьяла поўнага аднаўленьня вытворчых сіл, разбураных вайною, пачаць новую сацыялістычную перабудову? Ці ня маюць рацыі, далей, тыя, хто накіштаў Кунова (у душках сказаць—аднаго з найбольш апартуністычных гэрояў сацыял-дэмакратыі) сьцьвярджалі, што для таго, каб перайсьці да сацыялізму, патрэбна поўнае „высьляваньне“ ўсіх краін для сацыялістычнага грамадства? А паколькі яшчэ ў якой-коледы краіне капіталістычныя вытворчыя дачыненні ня зжылі сябе, да таго часу, моў, ня можа быць і гутаркі аб будаўніцтве сацыялізму.

Таварышы, усе гэтыя „тэорыі“ прасякнуты мяшчанскім страхам перад рэвалюцыяй, мяшчанскім імкненьнем захаваць свой куточак сваю канарэйку і свае феранкі на вокнах. Вось чым прасякнуты і Куновы і Суханавы. Калі стаць на які-коледы з гэтых пунктаў гледжанья, дык гэта азначала-б—адмовіцца ад сацыялістычнай рэвалюцыі наогул. Мы ня сталі на гэты шлях, які ахвяроўвае нашу краіну на сотні гадоў пакуты пры капіталізьме бяз усякіх пэрспэктыў рэвалюцыйнае перабудовы. Мы ня сталі на гэты шлях, які няўхільна ахвяраваў-бы нашу краіну на лёс быць аграрным Hinterland'ам для перадавых капіталістычных краін. Мы не маглі стаць на гэты шлях і таму, што ён азначаў-бы ня толькі згіноту нашае краіны, але і крызіс, згіноту ўсяго далейшага разьвіцьця чалавечае грамады.

Падам словы Ўладзімера Ёльліча, якімі ён адказаў Суханаву, многім з вас вядомаму, неквалі досьць таленавітаму публіцысту, некалі бальшавіку. Ўладзімер Ёльліч адказаў так: „Для стварэньня сацыялізму, кажаце вы, патрэбна дывідацыя, але чаму мы ня можам стварыць спачатку такіх прадпасылак дывідацыі, як выгнаньне паноў, выгнаньне капіталістаў, а потым пачаць пасоўвацца да сацыялізму“. Гэта пастаюўка Ўладзімера Ёльліча застасца асноўнай і рашаючай і для сучаснага моманту. Мы ў нашых умовах, у нашай адсталай краіне павінны быць уперад за ўсё стварыць такія прадпасылкі для разьвіцьця нашае культуры і дывідацыі, як выгнаньне паноў, як зьняцьце іх чужаедае верхавіні з графам Чапскім і ім падобнымі на чале, якія зьядалі тыя магчымасьці, што меліся для культурнай рэвалюцыі, якія прапівалі ў Парыжы, Маскве і Варшаве тое, што павінна было стварыць культурныя магчымасьці для беларускага народу.

З поўным тэкстам дакумента можна
азнаёміцца ў бібліятэцы